

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างคนในสังคมนั้น การที่คนในสังคมจะอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุข จำเป็นต้องมีแบบแผนในการดำรงชีวิต มีสิ่งยึดเหนี่ยวให้คนในสังคมมีความเป็นพวกเดียวกัน เช่น ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วรรณกรรมและศิลปกรรม รวมกันเรียกว่าวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงความเจริญงอกงามที่มนุษย์สร้างขึ้น อานนท์ อภาภิรม ไก่กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า

เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต สอนความถูกต้องอันเป็นมูลฐานของความอยู่รอดของมนุษย์ และมนุษย์ได้สะสมปรับปรุงคัดแปลงให้เหมาะสมกับกาลสมัย รวมทั้งโคด้ายทอดใหญ่กับอนุชนรุ่นหลังโดยปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน¹

หน้าที่สำคัญของวัฒนธรรมคือ สร้างมนุษย์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมและควบคุมสังคม สังคมจะอยู่เป็นปึกแผ่นได้ต้องมีสมาชิกในสังคม มีความสามัคคีกัน มีเครื่องยึดเหนี่ยวใจร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของสมาชิกในสังคมให้รวมกันเป็นกลุ่มและมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน วัฒนธรรมเป็นโครงสร้างที่สำคัญของสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีความหมายอย่างสำคัญต่อการอยู่รอดของชาติ แม้ว่าชาติจะตกเป็นเมืองขึ้นของใครก็ตาม ถ้ายังคงรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้อย่างเหนียวแน่น มีความสำนึก

¹ อานนท์ อภาภิรม, ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 25.

ในความเป็นชาติเดียวกันก็จะสามารถรักษาความเป็นชาติอยู่ได้ ซีราภรณ์ นาคพิน ได้เปรียบเทียบชาติกับวัฒนธรรมไว้ว่า "ชาตินั้นเปรียบเสมือนร่างกาย วัฒนธรรมนั้นเปรียบเสมือนชีวิต ชีวิตจำเป็นแก่ร่างกายฉันใด วัฒนธรรมก็จำเป็นแก่ชาตินั้น"¹

วัฒนธรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทุกคนควรช่วยกันรักษาและส่งเสริมกันต่อไป คือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้านจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยแขนงหนึ่ง ซึ่งมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงความนึกคิด และคตินิยมต่าง ๆ ของแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ออกมาในรูปของความงาม ความบันเทิง และแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต มากกว่าความเป็นพิษเป็นภัยหรือความมอมเมา สาโรช บัวศรี ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ว่า "วัฒนธรรมพื้นบ้านอาจช่วยแก้ไขปัญหาสังคมได้ เพราะความเจริญมั่นคงของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ย่อมเป็นการผนึกกำลังในท้องถิ่น และชาติ ทำให้เกิดเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ"²

ภาคตะวันตกของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่รู้จักกันในหมู่ชาวไทยทางประวัติศาสตร์ มีศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เป็นถิ่นกำเนิดวรรณกรรมของชาติ "เป็นเมืองที่มีชื่อว่ามีมนุษย์อาศัยอยู่เป็นหมื่นปีมาแล้ว จึงแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องถิ่นทุกชนิด"³ เช่นที่กาญจนบุรีมีเรื่องราวในอดีตของวัฒนธรรมยุคโบราณและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์บนแผ่นดินไทย ที่มีเหตุการณ์สืบเนื่องกันมิได้ขาดตอน และยังมีร่องรอยโบราณสถานปรากฏให้เห็นหลายแห่ง นอกจากนี้ยังเป็นจุดสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทยที่น่าภาคภูมิใจ ได้แก่ "ยุทธภูมิที่ลพบุรีและอนุสรณ์สถานแห่งสงครามโลกครั้งที่ 2

¹ ซีราภรณ์ นาคพิน, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับวัฒนธรรม," วัฒนธรรมไทย 7 (กรกฎาคม 2521) : 34.

² สาโรช บัวศรี, "สัมมนาวัฒนธรรมพื้นบ้าน," (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 1 - 5 พฤศจิกายน 2520), หน้า 4. (อัคราเนา)

³ วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านกาญจนบุรีสุพรรณบุรี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเชศ, 2520), หน้า 1.

ที่ทิ้งไปก่อกองโลกคือ ทางรถไฟสายมรณะและสถานข้ามแม่น้ำแคว นอกจากนี้ยังมีวรรณคดี และวัฒนธรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจอีกมาก"¹

ศิลปวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นไทยที่บรรพบุรุษได้สร้างสมสืบต่อมาช้านาน ทำให้ชาติไทยมีมรดกทางปัญญาอันเป็นรากฐานของอารยธรรมความเจริญของชาติ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป และมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยให้สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ศิลปวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้านก็เริ่มเสื่อมโทรมและสูญหายไป ทั้งนี้เนื่องจากขาดการถ่ายทอดที่ต่อเนื่องกัน รวมทั้งการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว ตามสภาพความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชาวชนไทยจึงหันไปนิยมศิลปวัฒนธรรมของตะวันตก นคร พันธุ์รงค์ ไก่กล่าวถึงความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ว่า

วัฒนธรรมพื้นบ้านอันเป็นมรดกของไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ แต่ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้ค่านิยมของสังคมไทยได้ผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นควย มรดกต่าง ๆ ของไทยที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมธรรมเนียม ศิลปกรรม หรือประเพณีการละเล่นตามพื้นบ้าน ที่เคยได้สั่งสอนสืบต่อกันมาในครอบครัว ก็กลับถูกละเลยทอดทิ้ง ผู้คนส่วนใหญ่หันไปรับเอาศิลปกรรม วรรณกรรม และประเพณีการละเล่นจากสังคมภายนอก ที่เผยแพร่เข้ามาทางสื่อมวลชน ทำให้ประชาชนเกิดความสับสน และไม่มั่นใจในเอกลักษณ์พื้นบ้านของตนเอง จึงเป็นเหตุทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านสูญหายไป²

หากปล่อยให้สถานการณ์เช่นนี้ดำเนินต่อไป ศิลปวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทยต้องเสื่อมสูญไป ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง จึงสมควรที่จะไต่ค้นคว้าและช่วยกันรักษา ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยอย่าให้ขาดตอน

¹ ไร่ไพพรรณ แก้วสุริยะ, "จากบทบรรณาธิการ," อนุสาร อ.ส.ท. 22 (พฤศจิกายน 2524) : 7 .

² นคร พันธุ์รงค์, "การล้มมนารื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน," ศรีนครินทร์วิโรฒ ศึกษานาน 2 (สิงหาคม - พฤศจิกายน 2521) : 32 .

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ช่วยกันรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้คงอยู่ต่อไป โดยการให้การศึกษากับบุคคลทั่วไปและวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องแสวงหาบทบาท และค่านิยมทางสังคมที่เขาพอใจมาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นผู้มีอารมณ์อ่อนไหวหันมารับเอาวัฒนธรรมต่างชาติได้ง่าย นักศึกษาวิทยาลัยครูเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยรุ่น และเป็นบุคคลที่จะไปประกอบอาชีพเป็นครูอาจารย์ในอนาคต ซึ่งจะมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นต่าง ๆ แก่เยาวชนรุ่นหลัง หากว่านักศึกษาขาดความเข้าใจ และไม่ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเรื่องที่น่าห่วงใยมาก วิทยาลัยครูเป็นสถาบันทางสังคมที่สังคมมอบหมายให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม ปรับปรุงวัฒนธรรมและสร้างวัฒนธรรม ถ้าวิทยาลัยไม่ทราบความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมเหล่านั้น ตลอดจนสิ่งที่ได้ทำไปแล้วว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จะได้ผลน้อย การที่วิทยาลัยครูจะทราบเรื่องนี้ได้ก็ อาจทำได้โดยผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครู ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง ปีที่ 2 และปริญญาตรีปีที่ 4 ว่ามีความคิดเห็น ความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแนวทางการส่งเสริมอย่างไร

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวแล้วเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่องนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในระดับจังหวัดและวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูงปีที่ 2 กับระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ที่มีต่อวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐานของการวิจัย

ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างนักศึกษาประกาศนียบัตร

วิชาการศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ที่มีต่อวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 2 และนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ของวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปีการศึกษา 2525
2. ศึกษาวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสาขาต่าง ๆ 5 สาขา ต่อไปนี้
 - 2.1 สาขามนุษยศาสตร์
 - 2.1.1 คำนประวัติศาสตร์ ศึกษาพิพิธภัณฑ์บ้านเก่า เมืองโบราณที่คูบัว พงศกถา ประสาทเมืองสิงห์ อนุสรณ์ดอนเจดีย์ สพานข้ามแม่น้ำแคว
 - 2.1.2 ค่านิยมประเพณี ศึกษาประเพณีการอุปสมบท ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการลอยกระทง ประเพณีการทิ้งกระจาด ประเพณีรับขวัญข้าว ประเพณีร้อยพวงมาลัย ประเพณีใส่บาตรควาตึงษ์ และประเพณีข่วงข้าวเม่า
 - 2.1.3 ค่านิยม ศึกษาการสวมมงคลไหว้พระ การทำบุญ และการทำดีได้คือ ทำชั่วได้ชั่ว
 - 2.1.4 ค่านิยมในสังคม ศึกษาการนับถือบุคคลในท้องถิ่น การยกมือไหว้ การเคารพผู้อาวุโส
 - 2.1.5 ค่านิยมเชื่อ ศึกษาพระเครื่อง ผีสงเทวดา และฤกษ์ยาม
 - 2.2 สาขาศิลปะ
 - 2.2.1 ค่านิยม ภาษา ศึกษาสำเนียงภาษาถิ่น
 - 2.2.2 ค่านิยมพื้นบ้าน ศึกษานิทานเรื่องพญากงพญาพาน เรื่องชาวมืองเพชรกับชาวสุพรรณ เรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสิน เรื่องคอนทอคอน เรื่องผีโขมด
 - 2.2.3 ค่านิยมเพลงพื้นบ้าน ศึกษาเพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงพวงมาลัย เพลงเหยียบ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงกล่อมเด็ก
 - 2.2.4 ค่านิยมปริศนาทำนาย
 - 2.2.5 ค่านิยมวรรณกรรม ศึกษาบทกวีสอนน้องคำกลอนฉบับเมืองเพชร

นิราศกาญจนบุรี

2.2.6 บ้านวรรณคดี ศึกษาเสภาขุนช้างขุนแผน นิราศทำกินแคง
นิราศสุพรรณ นิราศพระปฐม นิราศเมืองเพชร

2.2.7 บ้านวิจิตรศิลป์ ศึกษาภาพฝาผนังวัดคงคาราม ภาพฝาผนัง
วัดเกาะแก้วสุทธาราม ภาพฝาผนังวัดใหญ่สุวรรณาราม ภาพฝาผนังวัดมหาสมณาราม

2.2.8 บ้านดนตรี และนาฏศิลป์ ศึกษาดนตรีไทย หนังสืงตะลุง หนังสืงใหญ่
ร่าวง และรำตง

2.3 สาขาการช่างฝีมือ ศึกษาโองลัยมังกกร ผ้าตีนจก เครื่องจักสานไม้ไผ่
การสานพัดใบตาล การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้วยเศษผ้า การทำชลุ่ยคุบัว

2.4 สาขาคหกรรมศิลป์ ศึกษาชาวหลามนครปฐม ขนมเมืองเพชร การ
อบรมเลี้ยงดูเด็ก การเลี้ยงเด็กด้วยนมมารคา การแต่งกายชุดพระราชทาน บ้านเรือนไทย
ยาสมุนไพร การปลูกผักสวนครัว ความประหยัด ความขยันหมั่นเพียร และการพึ่งตนเอง

2.5 สาขากีฬาและนันทนาการ ศึกษาการเล่นร่าวง การเล่นลูกช่วง การ
เล่นมอญซ่อนผ้า การเล่นเกมกระป๋อง การเล่นเกมกระรอก การเล่นเกมวิลาสนและวิเลียมโด
การใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือพิมพ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ศึกษาจากเอกสาร
2. ศึกษาจากแบบสอบถาม

ศึกษาจากแบบสอบถาม

1. กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันตก โดยกลุ่มตัวอย่าง
แบบง่ายจากทุกวิทยาลัย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูงปีที่ 2 สุ่มมารอยละ 15
จากจำนวนทั้งหมด 2233 คน และระดับปริญญาตรีปีที่ 4 สุ่มมารอยละ 40 จากจำนวนทั้งหมด
800 คน

2. การรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 1 ชุด โดยผู้
วิจัยนำไปส่งและรับคืนด้วยตนเอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบน

มาตรฐานและการทดสอบค่าที (t - test)

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงปีที่ 2 และปริญญาตรีปีที่ 4 เป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง วิทยาลัยครูกาญจนบุรี วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง วิทยาลัยครูนครปฐม และวิทยาลัยครูเพชรบุรี

วัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง วัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรม 5 สาขา ดังนี้

1. สาขามนุษยศาสตร์
2. สาขาศิลปะ
3. สาขาการช่างฝีมือ
4. สาขาคหกรรมศิลป์
5. สาขากีฬาและนันทนาการ

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงปีที่ 2 และนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ซึ่งศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2525

ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.ชั้นสูง) หมายถึง นักศึกษาที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญศึกษา (ม.ศ.5) หรือเทียบเท่าเข้าศึกษาหลักสูตร 2 ปีของวิทยาลัยครู

ปริญญาตรี (ค.บ.) หมายถึง นักศึกษาที่จบประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงหรือเทียบเท่า เข้าศึกษาหลักสูตร 2 ปี ของวิทยาลัยครู

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดหลักสูตรและการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในระดับจังหวัด

และวิทยาลัยครูภาคตะวันตก

2. ใ้ทราบแนวทางส่งเสริมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันตกในระดั้บจังหวัดและวิทยาลัยครูภาคตะวันตก

3. เป็นแนวทางในการวิจัยในแนวนนี้ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ อีก

4. เสนอผลการวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใ้ทราบและหาทางส่งเสริมต่อไป

ศูนย์วิทยพัธ์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย